

za modernizam prije nisu ništa čuli, činila se enciklika čudnovatom, nepojmljivom; nisu mogli shvatiti, da bi u taboru crkve dan današnji bilo ljudi katolika i svećenika, koji bi takovo što učili. Zato je bila dobra misao za svaku tvrdnju spomenutu u enciklici navesti citate iz djela modernista. Sad tek čitatelji jasno vide, da enciklika pravo zbori! Najviše citata uzeo je S. iz Loisy-a, mnogo iz Blondela, Laberthonnière, Tyrella, Warda, nešto iz Henry-a, Loriauxa, Lefranca, Houtina, Leon Denisa itd.; dosta navodi takogjer katekizam talijanskih modernista „Programma“. I tu čini pisac mjestimice pogriješku, što ne navodi točno izdanja i stranice. — Treća je zadaća piščeva bila, da svakoj pojedinoj krivoj nauci modernističkoj suprotstavi nauku katoličke crkve. Ovu je zadaću S. sjajno ispunio. Posve kratko, jezgrovito i jasno razvija katoličku nauku i pripodablja je s protivničkom. Odande se vidi, kako je nauka katolička opravdana, ispravna, lijepa, dok je protivnička zamršena, neopravdana, kriva, doista skup svih hereza. Osobito mu je dobro pošlo za rukom obraditi partiju o imanenciji Božje realnosti, o modernistu kao apologetu, o katoličkoj apologetici, o inspiraciji sv. Pisma.

Na kongresu koje dodani su neki nadopunje je poznije odredbe sv. Stolice o modernizmu kao i odgovori kongresu na razne upite.

Dr. K. Dočkal.

Marx dr. J. Der Eid wider den Modernismus und die Geschichtsforschung. Trier 1911. Naklada Paulinus-Druckerei.

Papina odredba *Sacrorum Antistitutum* od 1. sept. 1910., kojom se zahtjeva od katoličkog svećenstva uz neku iznimku prisega, da odsuguju modernizam, podigla je cijelu buru negodovanja u taboru Crkvi protivnom. Vikalo se, da se tim zahtjevom dira u slobodu znanstvenog istraživanja, da se katoličkim učenjacima ruke vežu, napose historičarima, da je time Crkva katolička opet pokazala, da je protivnica znanosti i prosvjete itd. To je ponukalo pisca, koji je profesor crkvene historije u sje-

meništu u Trieru, i koji je izdao više djela znanstvenih, napose svoj „Lehrbuch der Kirchengeschichte“, da prikaže svu golotinju i neosnovanost ovih prigovora protiv Crkve katoličke. To je on i učinio u ovom kratkom (ima str. 95. u 8°), ali jezgrovitom djelu, u kojem je prikazao I., da u onoj prisezi, što se od svećenstva zahtjeva, nema a ma baš ništa nova, česa ne bi svaki katolik i prije pomenute papine odredbe morao priznati. Tako te tko ovu prisegu položi, ne priznaje time ni jedne nove nauke, nijednog novog članka vjere; nego štogod ovom prisegom zabacuje ili priznaje, sve to mrao je kao katolik i prije zabacivati ili priznavati. Da to još bolje potvrdi, izlaže pisac II. smisao prisege od stavka do stavka, ističući napose, da za historičara ne postoji nikakova nova obveza, da mu se ruke ne vežu, da mu se sloboda ne skućuje. — U drugom dijelu ove svoje doista jezgrovite rasprave izlaže i na čistac izvodi tri prigovora protiv prisege modernističke.

Prvi prigovor bi bio, da znanost mora biti voraussetzungslös, drugi, da mora biti slobodna, a treći, da mora biti objektivna; a to sve ne može da bude naučnjak, koji se prisegom modernističkom ruke daje vezati. Pisac veoma zgodno i temeljito dokazuje, da nijedna znanost ne može da bude voraussetzungslös, jer svaka mora da mnogo toga pretpostavi kao poznato i dokazano, na temelju česa onda dalje gradi, pa zaključuje na potpunu besmislenost i absurdnost tvrdnje, da znanost mora da bude voraussetzungslös, pa ma se smisao te tvrdnje suzivala samo na gledište vjersko. Prelazeći zatim na drugi prigovor, razlaže pravi smisao slobode i dokazuje, da je svaka znanost slobodna u pravom smislu, da te slobode napose pri istraživanju ne priječi vjersko osvjedočenje ni katolička vjera, već priječi naziranje moderne filozofije, napose Kantov subjektivizam. U tom neka se traži zapreka slobodnom istraživanju znanosti, a ne u antimodernističkoj prisezi. Još s manje poteškoće uspjelo je piscu razbiti i treći prigovor, da naime dobar katolik ne može biti u znanosti, napose u historiji, dosta objektivna, jer da tobože vjera u čudesa smeta objektivnosti učenjačkoj. Djelo ovo

preporučujemo svakom inteligentnom čovjeku, osobito do kojega su dopri pomenuti prigovori i vika na ovu mudru i nipošto neobičnu u crkv. historiji odredbu sv. stolice.

Dr. Pazman.

I. Галаховъ, О религији. Богословско-философское изслѣдованіе. Томскъ. 1911. (Galahov. O religiji. Bogoslovsko-filozofska istraživanja. Tomsk 1911. cijena 2 rublja). Knjiga je sastavljena iz prelekcija, što ih je Galahov držao na Tomskom sveučilištu, a apologetičnog je karaktera. U prvom dijelu govori autor o odnosu izmeđju nauke i religije i na široko se bavi naučnim teorijama vitalizma i mehanizma. U drugom dijelu govori on o religiji, o njezinoj bitnosti i začetku, o ideji božanstva, karakteru prvobitne religije i trim osnovnim nazorima o odnosu Boga prema svijetu: deizmu, panteizmu i ateizmu. U trećem dijelu nalazi se kratka historija religije (isp. Crkovni Vjesnik 1911, br. 33. str. 1034. 1035).

Прот. С. Четвериковъ, Религиозныя переживанія Л. Н. Толстого при свѣтлѣ православія. (Prot. S. Četverik v, religioznija pereživanija L. N. Tolstogo pri svjetle pravoslavija). Poltava 1911. c. 30 k.

Необходима ли религија, главним образом христіанство, для нравственности? Бывшій богослов (Da li je nužna religija, a osobito kršćanstvo za moral? Negdašnji bogoslov). Petrograd 1911. (VIII. + 303) c. 2 r. Pisac nastoji u radnji dokazati, da moral može posve neovisno od religije postojati. Pojam o Bogu kao o vrhovnom zakonodavcu za moralno čovječje djelovanje nije potreban.

А. Шилтовъ, Гдѣ и какъ нужно искать живого Бога? (A. Šiltov, Gdje i kako je nužno iskati živoga Boga?) Harkov 1010. c. 50 kop. — Šiltov nije bogoslov, nego profesor i doktor medicine i zato dolazi u svom djelu, kako on sam kaže, do zaključaka čisto empiričkim putem i predstavlja nam u njem dijalog među deistom i teistom. Dokazujući istinitost historičnog kršćanstva kaže, da je sjedinjenje s živim Bogom nužni zahtjev čovječjeg duha, unutarnji fakt, koji ne može biti oprovrnut nikakvom naukom.

Булгаковъ С., Два града. Изслѣдованіе о природѣ общественныхъ идеаловъ. (Bulgakov S., Dva grada. Istraživanje o naravi općih ideala) Moskva 1911 t. I. VII-XXI+303 i t. II. 313 c. 3 r. — Osnovno pitanje, koje bi želio pisac ovoga dosta velikoga djela, da riješi, jest o pravoj naravi i o zadnjem osnovu kulturno-općenih ideala. Taj je osnov zadržan u religiji. Čovjek je po samoj svojoj duhovnoj i slobodnoj naravi religiozno biće. Za njega su moguća samo dva puta: teizam, koji nalazi svoj konac i završetak u kršćanstvu i panteizam, koji dolazi do obožavanja čovjeka. Ova dva suprotna smjera imadu i moraju imati neprestanu borbu, a onaj će prvi izvojevati pobjedu istom u nebu. U protimbi sa nebeskim idejama, sa nebeskim gradom zidu se i zidali su se u krilu čovječanstva zemaljski gradovi. Takovi su zemaljski gradovi sagrađeni u Platonizmu (politeia), židovskom hilijazmu. Ovima dodaje velikom nepravdom pisac i „papizam“, koji da se poslije pokvario u cesaropapizam, iz kojega se onda